

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پر وگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

مقاصد شریعت اسلامی در کسب مال

(رساله ماستری)

محصل: محب الله "الکوزی"

استاد راهنما: دکتور محمد یونس "ابراهیمی"

سال: 1402 ه. ش - 1445 ه. ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پر وگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

مقاصد شریعت اسلامی در کسب مال

(رساله ماستری)

محصل: محب الله "الکوزی"
استاد رهنما: دکتور محمد یونس "ابراهیمی"

سال: 1402 هـ. ش - 1445 هـ. ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

معاونیت علمی

امريت برنامه های فوق لیسانس

پوهنځی شرعيات و قانون

پرنامه ماستري فقه و فقون

تصديق نامه

محترم (محب الله) ولد (محمد گل) دارنده ID نمبر: 914 - SH-MSF-S1401 محصل دور (دهم) فقه و فتون که رساله ماستري خویش را تحت عنوان:

(مقاصد شریعت اسلامی در کسب مال)

به تاریخ ۱۳۸۰/۱۳/۱۲ هـ ش. موفقانه دفاع نمود، و به اسان بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۳ (نمره به عدد) نمره به درجه (نمره به درجه) گردید. موفقیت شان را از الله متعال خواستیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	مستوابیت	امضاء
۱	مر محقق سید حبیب شاگر	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالملک ثاقب	عضو هیات	
۳	دکتور محمد یونس ابراهیمی	استاد رهنما و رئیس جلسه	

معاون علمی

امر برنامه های فوق لیسانس

خلاصه بحث

الله (جل جلاله) را شکر گزارم که با نعمت اسلام بر ما منت نهاد و احکام مسائل و مقاصد آن را برای ما آسان گردانید که با طبیعت همه انسانها در هر شرایط و زمان سازگار بوده و همزمان بالای روان ترقی و پیشرفت، تحول و تغییر و مقتضیات هر عصر همگام است. شناخت مقاصد شریعت اسلامی برای هر مؤمن مهم پنداشته می شود تا آنرا شناخته و به مقتضای آن زندگی خود را تنظیم کند. خاصتاً بیان مقاصد شریعت اسلامی در کسب مال در درک و فهم ماهیت معاملات مالی برای مسلمان کمک نموده تا در به درستی عمل رسیده و به سعادت دنیا و آخرت نایل گردد دین مبین اسلام همواره طالب سعادت‌مندی بشر است و خداوند متعال برنامه جامع زندگی را در قرآن‌کریم برای انسان ذکر نموده و توسط پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وسلم) فرستاده است یکی از مهمترین بخش زندگی بشر بحث اقتصاد و میزان کسب آن است که با آن بتواند زندگی خود و خانواده خود را اداره کند. کار و تلاش و کوشش برای تامین زندگی و حفظ آبرو و پاسداری از حریم خانواده یکی از بهترین کار های اخلاقی هر مسلمان است و حاصل دسترنج او صرف عزت و کرامت نفس خواهد شد. بنابر این رساله را در سه فصل به شکل ذیل ترتیب نموده ام: **فصل اول:** این فصل مشتمل بر موضوعات ذیل میباشد: تعریف مقاصد شریعت اسلامی، طرق شناخت مقاصد شریعت اسلامی، تقسیمات مقاصد شریعت اسلامی و مفهوم مال در شریعت اسلامی.

فصل دوم: در برگیرنده موضوعات آتی است: کسب مال عبادت است، پاسخگویی برای فطرت انسانی و استخلاف در زمین.

فصل سوم: فصل سوم در بر گیرنده موضوعات کسب مال از راه مشروع، حرمت کسب با وسایل غیر شرعی و جلوگیری از نزاع بین متعاقدين میباشد.

در خاتمه نتایج و دست یافته ها از جریان تحقیق را جابجا نموده ام و همچنان پیشنهادات خود را برای سایر محققین و نیازمندان تقدیم نموده و در آخر به شکل معیاری به مصادر و مراجع پرداخته ام. **واژگان کلیدی:** مقاصد، شریعت و مال.

فهرست عناوین

موضوعات	صفحات
مقدمه	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
اهمیت موضوع و اسباب اختیار آن	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
اهداف تحقیق	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
سوالات تحقیق	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
پیشینه تحقیق	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
روش تحقیق:	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
خطه تحقیق	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فصل اول	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مفاهیم مقدماتی	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث اول - تعریف مقاصد شریعت اسلامی	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول - معنای لغوی مقاصد	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب دوم - تعریف مقاصد اصطلاحاً	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب سوم - تعریف شریعت لغتاً و اصطلاحاً	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول: تعریف شریعت لغتاً	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع دوم: تعریف شریعت اصطلاحاً	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب چهارم - تعریف مقصد شریعت اصطلاحاً	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث دوم - تقسیمات مقاصد شریعت اسلامی	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول - مقاصد شریعت اسلامی از حیث محل و منشاء صدور	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - مقاصد شارع	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - مقاصد مکلف	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم - مقاصد شریعت اسلامی از حیث زمان حصول	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - مقاصد دنیوی	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - مقاصد اخروی	Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم - مقاصد شریعت اسلامی از حیث مراتب	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - مقاصد ضروری	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - مقاصد احتیاجی	Error! Bookmark not defined.
فرع سوم - مقاصد تحسینی	Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم - مقاصد شریعت اسلامی از حیث ارتباط آن به عموم و خصوص تشریع	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - مقاصد عمومی	Error! Bookmark not defined.

فرع دوم - مقاصد خصوصی	Error! Bookmark not defined.
مبحث سوم - طرق شناخت مقاصد شریعت اسلامی	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول - طریقه استقراء	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - انواع استقراء	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - حجت بودن استقراء	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم - طریقه علل احکام	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - نص	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - ایما یا اشاره	Error! Bookmark not defined.
فرع سوم - اجماع	Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم - طریقه استنباط	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - سیر و تقسیم	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - دوران	Error! Bookmark not defined.
فرع سوم - مناسبت	Error! Bookmark not defined.
فرع چهارم - تنقیح مناط	Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم - طریقه تصریح به مصالح با امر و به مفساد با نهی	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث چهارم - مفهوم مال	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول - مال در لغت و اصطلاح	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - تعریف فقهای احناف	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - تعریف سایر فقهاء	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم - انواع مال	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - تقسیم مال به متقوم و غیر متقوم	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - تقسیم مال به مثلی و قیمی	Error! Bookmark not defined.
فرع سوم - تقسیم مال به عقار و منقول	Error! Bookmark not defined.
فرع چهارم - تقسیم مال به نامی و غیر نامی	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم - اهمیت مال در اسلام	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب سوم - لزوم حفاظت مال	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فصل دوم	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مقاصد عمومی شریعت در کسب مال	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث اول - کسب مال عبادت است	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول - کسب رزق حلال	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب دوم - پرداخت زکات
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب سوم - ادای فریضه حج
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب چهارم - جهاد در راه الله
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب پنجم - صدقات
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب ششم - تبرعات
Error! Bookmark not defined.	فرع اول - وقف
Error! Bookmark not defined.	فرع دوم - هبه
Error! Bookmark not defined.	فرع سوم - عطیه دادن
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مبحث دوم - پاسخگویی برای فطرت انسانی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب اول - ثبوت ملکیت فردی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب دوم - تأمین نیاز های انسانی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب سوم - سعی و تلاش
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب چهارم - رشد و ترقی فردی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب پنجم - ایجاد توازن میان جنبه مادی و روحی زندگی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مبحث سوم - استخلاف در زمین
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب اول - حریت اقتصادی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب دوم - آبادانی زمین
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب سوم - ابتلا و آزمایش
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	فصل سوم
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	ضوابط و مقاصد خصوصی شریعت در کسب مال
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مبحث اول - کسب مال از راه مشروع
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب اول - کسب مال از طریق بیع (خرید و فروش)
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب دوم - کسب مال از طریق زراعت
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب سوم - کسب مال از طریق صنعت
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب چهارم - کسب مال از طریق میراث
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مبحث دوم - حرمت کسب مال با وسایل غیر شرعی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب اول - قمار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب دوم - احتکار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب سوم - رشوت
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	مطلب چهارم - منع از اعتداء
Error! Bookmark not defined.	فرع اول - حرمت سرقت

فرع دوم - حرمت غصب	Error! Bookmark not defined.
مطلب پنجم - تحریم ربا	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - زیان های اجتماعی ربا	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - زیان های اقتصادی ربا	Error! Bookmark not defined.
فرع سوم - ضرر روانی ربا	Error! Bookmark not defined.
مطلب ششم - منع غرر	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث سوم - جلوگیری از نزاع بین متعاقدين	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول - توثیق در عقود و معاملات	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فرع اول - کتابت و شهادت	Error! Bookmark not defined.
فرع دوم - رهن	Error! Bookmark not defined.
فرع سوم - كفالت	Error! Bookmark not defined.
فرع چهارم - حواله	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم - بناء عقود بر لزوم	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب سوم - وفا به شرط	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب چهارم - خيار در خرید و فروش	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
نتیجه گیری	1
پیشنهادهات	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فهرست آیات قرآن کریم	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فهرست احادیث	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فهرست اعلام	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فهرست منابع مأخذ	4
SUMMARY OF THE RESEARCH	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

نتیجه گیری

1. معرفت علل و غایات احکام شریعت ، به ملکه استعداد مجتهد قوت می بخشد و با توجه به حکمت ها و مقاصد عامه و خاصه شریعت از نگاه وجوب ، استحباب ، اباحت ، کراهت و تحریم از ادله شرع استنباط نماید ، به طور مشخص در صورت تعارض ادله ، معرفت مقاصد به مجتهد در ترجیح کمک می نماید. وقتی که به ظاهر در میان دلایل تعارض به نظر می آید مجتهد توسط این علم می تواند در میان دلایل متعارض جمع و تطبیق و یا ترجیح را در نظر بگیرد.

2. بدون تردید علم مقاصد شریعت اسلامی یکی از دقیق ترین علم هاست و کسی که از درجه ای علمی بالایی برخوردار نباشد هرگز نخواهد توانست در این دریای بی کران ماهیگیری کند؛ بنابراین عالم مقاصد شریعت باید دارای ذهن دقیق و فهم نافذ باشد؛ چرا که این علم به درک فقه اسلامی کمک شایانی می نماید. شناخت مقاصد عمومی شریعت، امری ضروری برای فهم صحیح نصوص شرعی و استنباط احکام از ادله شان به صورت مقبول است.

3. علم مقاصد شریعت باعث می شود که نفس انسان اطمینان بیشتری به احکام و شریعت اسلامی پیدا کند یکی از اسباب اختیار این موضوع همین است علم مقاصد شریعت مشیر به وجود کمال در تشریع و احکام اسلامی است. علم مقاصد شریعت مفید معرفت مراتب مصالح و مفاسد و در حیات اعمال در شریعت و واقع است و اهمّیت این امر به هنگام موازنه ی بین اعمال مشخص می گردد. استفاده از مقاصد شریعت در زمینه ی تعارض یا ترجیح بین ادله مطلوب است بدین معنا که فرد مجتهد با استفاده از مقاصد شریعت بهتر می تواند این مسئله را تشخیص دهد که دلیلی که بدان استناد کرده مناسب بوده یا نبوده است.

4. کسب مال که از جمله مهمترین عمل یک مومن بشمار می آید در شریعت اسلام دارای مقاصد واهداف است که همانا از جمله مهمترین مقاصد شریعت در کسب مال عبادت الله با تمام خلوص نیت میباشد که مومن مسلمان هرگاه می خواهد مالی را کسب نماید باید به این مقصد شریعت متوجه باشد. بدیهی است که بسیار از قضایای مدنی که در آنها نزاع و خصومت ایجاد میشود برای اینست که شروط مقرر از جانب شارع حکیم مراعت کرده نمیشود و به

آن احکام و مقاصد که شریعت اسلامی در نظر دارد توجه درست صورت نمیگیرد بنابر این فهم مقاصد شریعت در کسب مال خصومت و سایر مشکلات را ریشه کن میسازد.

5. باید دانست که انسان مدنی الطبع آفریده شده و محتاج است به اینکه برای منافع داد و ستد مشترک داشته باشد برابر است که از طریق تجارت باشد و یا از طریق غرس اشجار زراعت و دهقانی که همه اسباب تجمع و مجاورت انسان ها برای امرار معاش آنها میباشد پس وقتی که مسئله چنین است برای منافع حریص بوده و اماره بالسوء میباشد و معلوم است که طمع یکی از عادات قدیمی انسان است شارع حکیم برای کسب مال قوانین وضع نموده که کسی به حقوق دیگر تجاوز نکرده و مردم در احوال خوبی قرار بگیرند تا در منافع بهتر شریک باشند

6. بیان مقاصد شریعت اسلامی در کسب مال در درک و فهم ماهیت معاملات مالی برای مسلمان کمک نموده تا در به درستی عمل رسیده و به سعادت دنیا و آخرت نایل گردد دین مبین اسلام همواره طالب سعادت‌مندی بشر است و خداوند متعال برنامه جامع زندگی را در قرآن کریم برای انسان ذکر نموده و توسط پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وسلم) فرستاده است یکی از مهمترین بخش زندگی بشر بحث اقتصاد و میزان کسب آن است که با آن بتواند زندگی خود و خانواده خود را اداره کند. کار و تلاش و کوشش برای تامین زندگی و حفظ آبرو و پاسداری از حریم خانواده یکی از بهترین کار های اخلاقی هر مسلمان است و حاصل دسترنج او صرف عزت و کرامت نفس خواهد شد.

7. اسلام پیروان خود را تشویق می نماید تا هر کس کار کند و زحمت بکشد و از زحمت کشی خود نان بخورد و برای فامیل و خانواده خویش زمینه آرامش و آسایش را فراهم سازد، حتی برای دیگران نیز باید کمک نماید. شریعت اسلام به هیچ عنوان نمی پذیرد که انسان کار نکند و بار دوش جامعه باشد و دیگران نفقه آن را بدهند، انسان از دیدگاه شریعت اسلام حتی به خاطر مصروف شدن در عبادت نمیتواند دست از کار بکشد و بگوید که من عبادت می نمایم.

در اسلام کار کردن ثواب و منزلت زیادی دارد

8. لازم است که کسب و کار، انسان را به طور کلی به دنیا و منافع دنیوی مشغول نسازد به گونه که سرمایه آخرت را ضایع بگرداند و در نتیجه دچار زیانمندی آشکاری گردد، بلکه باید قصد و نیت اش از تجارت و کسب و کار، به دست آوردن مال حلال و بی نیاز شدن از دیگران باشد در ضمن از اندوختن توشه ی سعادت آفرین آخرت خویش غافل نماند

9. اسلام یکی از مهمترین مقاصد شریعت متعلق به مال و ثروت و اقتصاد رابطه آن با ایمان به الله متعال و معانی ربانی از معرفت الله تعالی، محبت او، ذکر و یاد او، شکر او، حسن عبادت او، رجاء به رحمت او، ترس از عذاب او، توکل به او و غیره که جنبه ربانی را در حیات و زندگی مومن بناء میکند است. جنبه دیگر مال در اسلام اینست که مال وسیله کمک کننده به اطاعت و عبادت الله متعال است زیرا مسمان را قادر میسازد که به طور منظم مستمر صدقه بدهد

10. اصل در معاملات حلال و اباحت است و هیچ چیز حرام و ممنوع نیست مگر اینکه دلیل شرعی بر حرمت آن وارد شده باشد. به جز از این اباحت و جواز در هر معامله و کسب باقیست. که این خود دلالت بر آسانی و وسعت نظر شریعت اسلامی دارد با این بیان فهمیده می شود که اسباب مالکیت مشروع بسیار متنوع اند و شمارش آن کاریست بس دشوار. چون این اسباب از شخصی تا شخصی دیگر از توانایی تا توانایی دیگر و نسبت به علاقه مندی های متفاوت فرق میکند، به همین سبب اسباب تحریم تملک محصور و محدود است، چون خود حرمت محدود و معدود است

11. اسلام پس از این که حق کسب مالکیت را به رسمیت می شناسد، چارچوب هایی را برای آن وضع نموده است که راه های تملک مشروع را نشان داده و از راه های نامشروع منع می نماید از جمله راه های مشروع تملک در اسلام عبارت است از: تصرف اشیا مباحی که در تملک کسی نیست، مثل احیای زمین های بایر، استفاده از گنجینه ها و دفینه های زیر زمینی، شکار، تهیه هیزم و غیره. تملک یک چیز با رضایت طرفین به عوض چیزی دیگر مانند: تملک از راه بیع، اجاره، مشارکت و غیره یا بدون عوض، مانند: گرفتن مال به عنوان بخشش، وصیت، میراث و صدقه.

فهرست منابع مأخذ

1. ابن النجار، تقي الدين ابوالبقاء، محمد بن احمد بن عبدالعزيز، شرح الكوكب المنير، تحقيق محمد الزحيلي و نزيه حماد، جلد چهارم، مكتبة العبيكان، ١٩٩٧م.
2. ابن دقيق العيد، تقي الدين، إحكام الأحكام شرح عمدة الأحكام. جلد اول، مصر: مطبعة السنة ١٤١٨ق
3. ابن عاشور، محمد الطاهر، مقاصد الشريعة الإسلامية. تونس: الشركة التونسية للتوزيع، ١٩٩٩م.
4. ابن عبدالسلام، عبدالعزيز بن عبدالسلام. قواعد الحكماء في مصالح الأنام. بيروت: موسسه الريان، ١٩٩٠م.
5. ابن فارس، ابوالحسين احمد بن فارس. معجم مقاييس اللغة، تحقيق عبدالسلام محمد هارون، جلد پنجم، دارالفكر، ١٣٩٩ق.
6. ابن قدامة، موفق الدين عبدالله بن احمد بن محمد. روضة الناظر وجنة المناظر في اصول الفقه على مذهب الامام احمد بن حنبل، جلد دوم، مؤسسة الريان للطباعة ٢٠٠٢م.
7. ابن قدامة، عبدالله بن احمد بن محمد. المغنى لابن قدامة، جلد هفتم، مكتبة القاهرة، ١٩٦٨م.
8. ابن قيم الجوز، ابو عبدالله محمد بن ابي بكر. شفا العليل في مسایل القضاء والقدر والحكمة و التعليل. القاهرة: مكتبة التراث، ١٩٧٥.
9. ابن كثير، ابوالفداء اسماعيل بن عمر. تفسير ابن كثير. بيروت، دار ابن حزم، ١٤٢٠ق.
10. ابن منظور، محمد بن مكرم. لسان العرب، جلد ششم، بيروت: دارصادر، ١٤١٤م.
11. ابن نجيم، البحر الرائق شرح كنز الدقائق، جلد وپنجم، مصر، مطبعة دارالكتب، ٢٠١١م.
12. ابن مفلح، ابي اسحاق برهان الدين ابراهيم بن محمد بن عبدالله، المبدع شرح المقنع، جلد دوم، لبنان، دارالكتب العلمية، ١٤١٨ق.
13. ابن زغيب، عز الدين، مقاصد الشريعة الخاصة بالتصرفات المالية، الامارات العربية المتحدة، ١٤٢٢ق.
14. ابي داود، سليمان بن اشعث، ابي داود، جلد پنجم، بيروت، دارالفكر، ١٤٢٠ق.
15. ابراهيمي، پوهنمل محمد يونس، نظام اقتصادي اسلام، كابل، انتشارات حامد رسالت، ١٣٩٦ش.
16. احمد بن حنبل، ابي عبدالله احمد بن احمد، مسند احمد، جلد ٢٨، بيروت، مؤسسة الرسالة. ب-ت.
17. ادارة و تثير ممتلكات الأوقاف، جدة البنك الاسلامي للتنمية، ١٤٠٤ق.
18. الازهرى، ابي منصور محمد بن احمد، تهذيب اللغة، تحقيق: محمد عوض مرعب، دارالكتب العلمية، ٢٠٠٤م.
19. امام، عبدالفتاح، حسن دواجرى و حماد فلاح الغزالى. المنطق والمناهج البحث العلمى. الجماهيريه العربيه الليبيه الشبيعه الشتراكيه: امانة التعليم ١٩٨٢م.
20. البخارى، ابو عبدالله محمد ابن اسماعيل ابن ابراهيم ابن المغيرة. صحيح بخارى، دمشق، دار ابن كثير، ١٤٣٢ق.
21. البهوتى، شيخ منصور بن يونس بن ادريس، كشاف القناع عن متن الاقناع، بيروت، دارالكتب العلمية، ٢٠١٠م.
22. البهوتى، شيخ منصور بن يونس بن ادريس، شرح المنتهى الارادات-دقايق اولى النهى الشرح المنتهى، مؤسسة الرسالة، ١٤٢١ق.

23. الترمذى، محمد بن عيسى. سنن الترمذى، جلد چهارم، بيروت، ١٤٠٥ق.
24. جرجاوى، دكتور على احمد، حكمت و فلسفه احكام شريعت، مترجم: نقيب الله اثرى، كابل، انتشارات خيبر، ١٣٩٤ش.
25. جعيم، نعمان. طرق الكشف عن المقاصد الشارح. الاردن، دار نفائس، ٢٠١٤م.
26. جمع از علماء اسلام، موسوعة الفقهية الكويتية، جلد ٤٤، وزارة الاوقاف و الشؤون الاسلامية، الكويت، ١٤٠٤ق.
27. الحاكم، ابي عبدالله محمد بن عبدالله، المستدرک على الصحيحين للحاكم، جلد دوم، دمشق، دار المنهاج القويم للنشر و توزيع، ١٤٣٩ق.
28. حماد، نزيه، بحوث فى المال، بيروت، دار الغرب الاسلامى، ١٤١٠ق.
29. حنيف، محمد معروف و منيب اسرار الحى، مقاصد شريعت، وزارت تحصيلات على، كابل، ١٣٩٨ش.
30. الخادمى، نور الدين بن مختار، علم المقاصد الشريعة، الرياض، مكتبة البيكان، ٢٠٠١م.
31. الخلاف، عبدالوهاب. علم وصول الفقه، مصر: مكتبة الدعوة، ب_ت.
32. دهلوى، شاه ولى الله. حجت الله البالغه. مترجم: سيد محمد يوسف حسين پور، كتابخانه عقيدة، ب-ت.
33. الرازى، فخر الدين ابو عبدالله محمد بن عمر، المحصول فى اصول الفقه، جلد دوم، محقق: دكتور طه جابر فياض العلونى، مؤسسة الرسالة، ١٩٩٧م.
34. الريسونى، احمد. نظرية المقاصد عند الامام الشاطبى، المهد العالمى للفكر السلامى ١٩٩٥م.
35. الزحيلي، وهبه اصول الفقه الاسلامى، دمشق: دار الفكر للطباعة و التوزيع والنشر، ١٩٨٦م.
36. الزحيلي، محمد مصطفى. مقاصد الشريعة مجلة كلية الشريعة و الدراسات الاسلامية. مكة المكرمة، جامعة ام القرى، ب-ت.
37. الزحيلي، دكتور وهبة بن مصطفى، الفقه الاسلامى و ادلته، دمشق، دار الفكر، ٢٠٠٢م.
38. الزركشى، بدر الدين محمد بن بهادر بن عبدالله البحر المحيط فى اصول الفقه الكويت وزارة الاوقاف، ١٩٨٨م.
39. الزركشى، بدر الدين محمد بن بهادر بن عبدالله البحر المحيط فى اصول الفقه، جلد چهارم، محقق: محمد تامر، لبنان، دار الكتب العلمية، ٢٠٠٠م.
40. الزركشى، بدر الدين محمد بن بهادر بن عبدالله، المنثور فى القواعد الفقهية، شركة دار الكويت للصحافة، ١٤٠٢ق.
41. زيدان عبد الكريم. اصول فقه اسلامى، مترجم: ابو عاصم عبدالناصر زاهد، كابل، انتشارات رسالت، ١٣٩٠ش.
42. الزيلعى، عثمان بن على، تبیین الحقائق شرح كنز الدقائق، جلد پنجم، دار الكتب العلمية، ٢٠١١م.
43. الساهى، شوقى عبده، موسوعة احكام مواريت، بيروت، دار الحكمة، ١٩٨٨م.
44. السجاوندى، سراج الدين محمد بن عبدالرشيد، السراجى، پشاور. ب-ت.
45. السرخسى، شمس الدين أبو بكر محمد بن أبي سهل، المبسوط، بيروت: دار المعرفة للطباعة و النشر و التوزيع، ١٩٩٥م.
46. سعدى، عبد الحكيم عبدالرحمن اسعد، مباحث العلة فى القياس عند الاصوليين، بيروت، دار البشائر الاسلامية، ١٤٠٦ق.

47. سيد قطب. في ظلال القرآن، جلد دوم، القاهرة، دار الشروق، ١٤٢٣ق.
48. سيد سابق، فقه السنة، مترجم: دكتور محمود ابراهيمي، كتابخانه عقيدة ب-ت.
49. السيوطي، جلال الدين عبد الرحمن الاشباه والنظائر في القواعد الفقهية، بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٠٣هـ.
50. الشاطبي، ابراهيم بن موسى اللخمي، الموافقات في اصول الشريعة، تحقيق أبو عبيدة مشهور بن حسن آل سلمان، السعودية: دار ابن عفان، ١٩٩٧م.
51. الشافعي، محمد بن ادريس، الام، تحقيق: دكتور رفعت، دار الوفاء للطباعة و النشر و التوزيع، ١٤٢٢ق.
52. شبير، محمد عثمان، المدخل إلى فقه المعاملات المالية، اردن، دار النفائس، ٢٠١٠م.
53. شوكانى، محمد بن على، فتح القدير، بيروت، دار المعرفة، ٢٠٠٧م.
54. الشيباني، محمد بن حسن، الكسب، بيروت، دار البشائر الاسلامية، ١٤١٧ق.
55. صابوني، محمد على، تفسير آيات. احكام، مترجم: دكتور فرزا ديار ساء، سنندج، انتشارات، كردستان، ١٣٨٩ش
56. الطبري، معروف الحرستاني، تفسير طبرى، بيروت، مؤسسة الرسالة، ١٤١٥ق.
57. الطبراني، ابي قاسم سليمان بن احمد، المعجم الاوسط للطبراني، دار الحرمين، ١٤١٥ق.
58. الطوفى، ابوالربيع نجم الدين سليمان بن عبد القوي. شرح مختصر الروضة، تحقيق عبد الله بن عبد المحسن التركي، بيروت: مؤسسة الرسالة ١٩٨٧ م.
59. العالم، يوسف المقاصد العامة للشريعة الاسلامية، المعهد العالمي للفكر الاسلامى، ١٩٩١م.
60. عاشور، عبدالجواد عبد الحميد، البديل الاسلامى للفوائد المصرفية، طنطا، دار الصحابة للتراث، ١٩٩٢.
61. عبادى، عبدالسلام، الملكية فى الشريعة الاسلامية، عمان، مكتبة الأقصى، ١٩٧٧م.
62. عبدالكريم بن على بن محمد النملة، الجامع لمسائل أصول الفقه و تطبيقاتها على المذهب الراجح، رياض، مكتبة الرشد، ٢٠٠٠م.
63. عبدالكريم بن على بن محمد النملة، المذهب فى علم اصول الفقه المقارن، جلد پنجم، رياض، دار النشر ١٩٩٩م.
64. العز بن عبدالسلام، قواعد الاحكام فى مصالح الانام، القاهرة، مكتبة الكليات الازهرية، ١٤١٤ق.
65. عثمانى، مفتى محمد شفيق، تفسير معارف القرآن، مترجم: مولانا يوسف حسين پور، انتشارات شيخ الاسلام احمد جام، ١٣٩٦ش.
66. العميدى، على، حاشيه العدوى على كفاية الطالب الربانى، جلد دوم، تحقيق: محمد عبدالله شاهين، ناشر دار الكتب العلمية، ٢٠٠٨م.
67. غزالي، ابوحامد محمد بن محمد، مختصر احياء علوم الدين، ترجمه و تحقيق: محمد صالح سعيدي، سنندج، انتشارات كردستان، ١٣٩٩ ش.
68. الغزالي، ابوحامد محمد بن محمد، المستصفى من علم الاصول، جلد اول، جدة المدينة المنورة، ب-ت.
69. الغزالي، ابوحامد محمد بن محمد شفاء الغليل فى بيان الشبه والمخيل ومسالك التعليل. بغداد: مطبعة الارشاد، ١٩٧١م.
70. فادى، محمد الرفاعى، المصارف الاسلامية، بيروت، منشورات الحلبي الحقوقية، ٢٠٠٧م.
71. فيومى، احمد بن محمد، المصباح المنير، محقق: محمد يوسف شيخ، بيروت، المكتبة العصرية، ١٤٢٨ق.
72. قاسم، محمود المنطق ومناهج البحث العلمي القاهرة : مكتبة الانجلو المصرية، ١٩٥٣م.

73. القرطبي، ابي عبدالله، محمد بن احمد ابى بكر، الجامع الاحكام القرآن، جلد دوم، بيروت، مؤسسة الرسالة، ١٤٢٧ق.
74. قرضاوى، دكتور يوسف، عبادت در اسلام، مترجم: محمد ستارى خرقانى، تهران، نشر احسان، ١٣٨٨ش.
75. القرضاوى، دكتور يوسف، دور القيم و الاخلاق فى الاقتصاد الاسلامى، قاهره، مكتبة وهبة، ١٤١٥ق.
76. القرضاوى، دكتور يوسف، مقاصد الشريعة المتعلقة بالمال، بحث مقدم، ١٤٢٩ق.
77. قلعةجى، محمدرواسى، مباحث فى الاقتصاد الاسلامى من اصوله الفقهية، بيروت، دار النفائس، ١٤١٢ق.
78. الكاسانى، علاء الدين ابوبكر بن مسعود بن احمد، بدائع الصنائع فى ترتيب الشرائع، بيروت، دارالكتب العلمية، ١٤٠٦ق.
79. محمد بن يوسف، تفسير بحر المحيط، جلد پنجم، بيروت، دارالكتب العلمية، ١٤١٣ق.
80. المرزوقى، عمر بن فيحان و العقيدى، عبدالله بن محمد و الحزى، عبدالله بن ابراهيم و المقرن، محمد بن سعد، نظام اقتصادى اسلام، مترجم: محمد ميرويس غياثى، كابل، انتشارات مستقبل، ١٣٩٥ش.
81. المصرى، رفيق يونس، النظام المصرفى الاسلامى، دارالمكتبى للطباعة و النشر و التوزيع، ٢٠٠١م.
82. المقرن، محمد بن سعد، مقاصد الشريعة الاسلامية فى حفظ المال و تنميته، المملكة العربية السعودية، جامعة ام القرى، ١٤٢٠ق.
83. النووى، ابوزكريا محي الدين يحيى بن شرف، المنهاج شرح صحيح مسلم. جلد دهم، المؤتمر للتوزيع، ب - ت.
84. النيسابورى، ابوالحسين، مسلم بن الحجاج القشيري، صحيح مسلم، جلد سوم، ٢٠٠٣م.
85. اليبوي، محمد سعد بن احمد بن مسعود مقاصد الشريعة الاسلامية وعلاقتها بالادلة الشرعية، السعودية دار الهجرة للنشر والتوزيع، ١٩٩٨م.